

ZA FODOROM PAVLOVOM

8. mája zomrel vo veku 87 rokov vynikajúci marxistický filozof, estetik, literárny historik, pedagóg a verejný činiteľ akademik Todor Pavlov, najväčšia osobnosť bulharského filozofického myslenia po D. Blagoevovi. Svojou myšlienkovou bohatou a inšpirujúcou tvorbou významne prispel k rozvoju nielen bulharskej, ale aj svetovej vedy.

Narodil sa 14. februára 1890 v Štipe v rodine pokrokového a všestranne vzdelaného učiteľa, čo malo veľký vplyv na formovanie osobnosti a postojov mladého Pavlova. Ešte ako študent Prvého sofijského gymnázia vydáva r. 1906 svoju prvú knihu *K no-*

vému životu, ktorou začína svoju bohatú a pre mnohé oblasti vedy a kultúry skutočne podnetnú a objavnú literárnu činnosť. Po ukončení štúdia filozofie a pedagogiky na sofijskej univerzite (1914) sa venuje učiteľskej dráhe, súčasne vyvíja rozsiahlu spoločenskú aktivitu. Najmä od svojho vstupu do Bulharskej komunistickej strany (1919) sa venuje systematickej politickej, teoretickej, vedeckej a publicistickej činnosti. Z poverenia stranického vedenia rediguje časopis *Mládež* (1922), teoretický orgán ÚV Komsomolu, roku 1924 je zvolený za člena ÚV BKS. Je jedným z iniciátorov vytvorenia Bulharskej strany práce, členom ÚV a po istom čase aj tajomníkom ÚV, redaktorom jej teoretických orgánov *Zname na streda*, *Ot-ziv*, *Trud*, *Beďnaška duma*.

V rokoch 1925—1929 bol T. Pavlov väznený za svoju komunistickú činnosť. Roky väzenia boli pre neho súčasne aj rokmi usilovného štúdia svetovej filozofie a hlbokého osvojenia si leninizmu, ktorého vášnivým zástancom a propagátorom bol po celý svoj život. Vo väzení napísal tri filozofické diela, namierené proti idealistickej filozofii: *Idealizmus a materializmus*, *Dialektický materializmus a teória odrazu*, *Remkeánstvo a materializmus*.

Mimoriadne plodnými boli roky jeho pobytu v Moskve (1932—1936), kde sa mu dostalo najvyššieho ocenenia. Práve tu sa Todor Pavlov stáva významným teoretikom medzinárodného robotníckeho a komunistického hnutia. Píše a uverejňuje množstvo svojich kľúčových diel, no predovšetkým fundamentálnu priekopnícku monogra-

fiu *Teória odrazu* [1936], ktorou sa natrvalo zapísal do dejín marxisticko-leninskej filozofie. V Moskve zastáva funkciu dekana Filozofickej fakulty Inštitútu histórie, filozofie a literatúry, je profesorom dialektického materializmu v Inštitúte červenej profesúry a v Ústave filozofie Komunistickej akadémie. Za svoju vedeckú prácu tu nadobudol vedeckú hodnosť doktora filozofických vied.

Po návrate do Bulharska uverejňuje T. Pavlov ďalšie významné monografie — *Všeobecná teória umenia, Základné otázky teórie poznania, Materializmus a iné filozofické učenia*, ako aj desiatky brožúr, v ktorých približuje a propaguje marxisticko-leninské učenie.

Počas druhej svetovej vojny sa Todor Pavlov aktívne zapája do boja proti fašizmu, za čo ho bulharská fašistická vláda väznila v rôznych koncentračných táboroch (1941—1943). Svoj antifašistický postoj prejavil už v dobe Mníchova, kedy neohrozene vystúpil na obranu Československa. Po oslobodení Bulharska bol jedným z troch regentov (1944—1946), neskôršie členom prezídia Národného zhromaždenia. Využívajúc svoje bohaté teoretické vedomosti a skúsenosti z konkrétnych zápasov komunistickeho hnutia, aktívne pomáhal utvárať a realizovať program strany.

Todor Pavlov sa významnou mierou zaslúžil o rozvoj bulharskej vedy vôbec a najmä filozofie. Nie náhodou sa hovorí o Pavlovovovej filozofickej škole v Bulharsku. Predovšetkým z jeho iniciatívy vznikol bezprostredne po socialistickej revolúcii časopis *Filosofská misľ*, na čele ktorého stál až do svojej smrti. Roku 1945 bol zvolený za akademika BAV, od r. 1948 bol profesorom, vedúcim Katedry dialektického a historického materializmu na Historicko-filozofickej fakulte sofijskej univerzity. Ako predseda (1947

až 1962) a potom doživotne čestný predseda Bulharskej akadémie vied bezprostredne riadil prestavbu vedeckého výskumu na socialistickom základe, veľkú pozornosť venoval nadväzovaniu a rozširovaniu mnohostranných a plodných medzinárodných kontaktov. V rokoch 1949—1952 a potom od r. 1960 nepretržite bol riaditeľom Filozofického ústavu BAV. Významného medzinárodného uznania sa mu dostalo na XV. svetovom filozofickom kongrese (Varna 1973), kde bol zvolený za člena Medzinárodného filozofického ústavu v Paríži. Jeho mimoriadne zásluhy o rozvoj vedy ocenili všetky akadémie vied socialistických krajín a rad akadémii kapitalistických krajín tým, že ho zvolili za svojho zahraničného člena korešpondenta. V tejto súvislosti treba spomenúť, že bol taktiež čestným doktorom Karlovej univerzity (1948), nositeľom Radu bieleho leva (1957) a zahraničným členom ČSAV (1960).

Vedecká a publicistická tvorba T. Pavlova je obrovská a mnohostranná. Je autorom 1350 diel, ktoré svedčia o jeho originálnom, tvorivom a prenikavom myslení. Podstatne prispel k rozvoju filozofie, estetiky, pedagogiky, sociológie, vedeckého komunizmu, histórie, literárnej teórie i kritiky, etiky, vedeckého ateizmu, venoval sa aj problémom logiky, fyziky, biológie, fyziológie vyššej nervovej činnosti, matematiky a kybernetiky. Viaceré jeho diela vyšli vo všetkých socialistických krajinách, boli preložené do ruštiny, angličtiny, nemčiny, francúzštiny a iných jazykov.

Najväčší prínos znamenali nepochybne Pavlovove práce, v ktorých sa tvorivo rozpracovávala marxistická teória poznania. Práve jeho vplyvom sa môže vysvetliť mimoriadny záujem bulharských filozofov o rozpracovanie gnozeologickej problematiky. Pod jeho bezprostredným vedením (bol zod-

povedným redaktorom aj autorom úvodnej kapitoly) bolo r. 1973 vydané sovietsko-bulharské trojzväzkové fundamentálne dielo *Leninská teória odrazu a súčasná veda*. Vo viacerých svojich prácach sa usiloval vyjasniť na novom metodologickom základe vzťah filozofie a špeciálnych vied. Hlboko zdôvodnil obrovskú úlohu filozofickej metódy vo vedeckom poznaní, na príklade jednotlivých vedeckých disciplín dokázal, že filozofia tvorí metodologický základ špeciálnych vied.

T. Pavlov po celý svoj život venoval veľkú pozornosť zásadnému boju proti rozličným smerom a prúdom idealistickej filozofie — proti freudizmu, iracionalizmu, pozitivizmu, kantovstvu,

remkeánstvu a i., ako aj proti všetkým prejavom buržoáznej ideológie. Dôsledne bránil čistotu marxisticko-leninského učenia proti všetkým pokusom o jeho deformáciu.

Sila a vplyv celoživotného diela T. Pavlova pramenili z jeho nesmiernej oddanosti veci robotníckej triedy a proletárskeho internacionalizmu, vernosti zásadám tvorivého rozvíjania marxizmu-leninizmu. Jeho vedecká a publicistická tvorba je nekonečným zdrojom tvorivej odvahy a novátorstva pri skúmaní najaktuálnejších filozoficko-metodologických otázok našej súčasnosti. K jeho bohatému myšlienkovému odkazu sa budú marxistickí filozofi trvale vracaf.

R. K.

ZOMREL LUDVIK SVOBODA

4. 5. 1903 — 4. 8. 1977

Člen korešpondent ČSAV, prof. Ludvik Svoboda, sa narodil v Čejci u Hodonína, kde aktívne pracoval v pokrokovom orientovanom študentskom spolku Milič. Na brnenskej univerzite študoval klasickú filológiu a filozofiu, kde mali na neho veľký vplyv takí pedagógovia, ako boli profesor antickej filozofie F. Novotný, sociológ J. A. Bláha, ale predovšetkým pedagóg Ot. Chlup, ktorý v tom období už ako člen komunistickej strany sústreďoval okolo seba radikálne ľavých študentov.

L. Svoboda začína čoskoro publikovať, a to predovšetkým v Sociologickej revue. Od začiatku sa sústavne zaoberal marxistickou filozofiou, pokrokovou kultúrou a predovšetkým filozofiou v ZSSR. Študoval a objasňoval zápas rôznych protichodných názorov, v ktorých sa postupne formovali progresívne prúdy. Pravidelne referoval o marxistických diskusiách

v ZSSR, o boji za leninský odkaz vo filozofii, ako aj o literárnych a umeleckých diskusiách vôbec.

Vo svojich glosách a recenziách o marxistickej filozofii a kultúre v Sovietskom zväze správne pochopil a zachytil nový ráz v rozvoji filozofie, ktorý sa úzko spájal s kultúrnym, hospodárskym a politickým životom spoločnosti. Zároveň však nezabúdala ani na vývin marxizmu v rôznych západných krajinách a samozrejme na pokrokové diela u nás.

Túto svoju prácu vykonával L. Svoboda pri svojej práci gymnaziálneho profesora najskôr v Hlučine, neskôr šie v Ostrave.

Na základe dlhoročnej výskumnej práce píše monografiu *Filozofia v Sovietskom zväze* (Index, Olomouc 1936).

V nej analyzuje vývin sovietskej filozofie v jej dialektickom pohybe, hlavne v zápase medzi dialektikmi a